

Predmet C-713/23**Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98.
stavka 1. Poslovnika Suda****Datum podnošenja:**

23. studenoga 2023.

Sud koji je uputio zahtjev:

Naczelny Sąd Administracyjny (Poljska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

8. studenoga 2023.

Žalitelji:

JC-T

MT

Druga stranka u žalbenom postupku:

Wojewoda Mazowiecki

Predmet postupka pred sudom koji je uputio zahtjev

Žalba u kasacijskom postupku povodom toga što je brak koji su u državi članici sklopile osobe istog spola, koje su državljani te države, odbijeno upisati u matične knjige u drugoj državi članici čiji državljanin je jedna od tih osoba.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Neusklađenost toga što je brak koji su sklopile osobe istog spola odbijeno upisati u matične knjige u drugoj državi članici s člankom 20. stavkom 2. točkom (a) i člankom 21. stavkom 1. UFEU-a – članak 267. Ugovora o funkcioniranju Europske unije

Prethodno pitanje

Treba li odredbe članka 20. stavka 2. točke (a) i članka 21. stavka 1. UFEU-a u vezi s člankom 7. i člankom 21. stavkom 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima te člankom 2. točkom 2. Direktive 2004/38/EZ Europskog parlamenta i

Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavljanju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ tumačiti na način da im se protivi to da nadležna tijela države članice, čiji je državljanin građanin Unije koji je sklopio brak s drugim građaninom Unije (osoba istog spola) u jednoj od država članica u skladu sa zakonodavstvom te države, mogu odbiti priznavanje i prijepis vjenčanog lista u nacionalne matične knjige i na taj način onemogućiti tim osobama da borave u toj državi u takvom osobnom stanju i pod istim rođenim prezimenom zbog toga što se pravom države članice domaćina ne predviđa istospolni brak?

Navedene odredbe međunarodnog prava

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP) – članak 8. stavak 1., članci 12. i 14.

Navedene odredbe prava Unije

Ugovor o Europskoj uniji – članak 6.

Ugovor o funkcioniranju Europske unije – članak 20. stavak 1., članak 20. stavak 2. točka (a) i članak 21. stavak 1.

Povelja Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja) – članak 7., članak 21. stavak 1. i članak 45.

Direktiva 2004/38/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o pravu građana Unije i članova njihovih obitelji slobodno se kretati i boraviti na državnom području država članica, o izmjeni Uredbe (EEZ) br. 1612/68 i stavljanju izvan snage direktiva 64/221/EEZ, 68/360/EEZ, 72/194/EEZ, 73/148/EEZ, 75/34/EEZ, 75/35/EEZ, 90/364/EEZ, 90/365/EEZ i 93/96/EEZ – članak 2. točke 1. do 3.

Uredba (EU) 2016/1191 Europskog parlamenta i Vijeća od 6. srpnja 2016. o promicanju slobodnog kretanja građana pojednostavnjenjem zahtjeva za predočavanje određenih javnih isprava u Europskoj uniji i o izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 – članak 4.

Navedene odredbe nacionalnog prava

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Ustav Republike Poljske od 2. travnja 1997.) – članci 18., 31. i 47.

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Zakonik od 25. veljače 1964. o obitelji i skrbništvu) – članak 1. stavak 1., članak 3.

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Zakon od 17. studenoga 1964. – Zakonik o građanskom postupku) – članak 1138.

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Zakon od 4. veljače 2011. – Međunarodno privatno pravo) – članak 7.

Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego (Zakon o matičnim knjigama od 28. studenoga 2014.) (u daljnjem tekstu: Zakon o matičnim knjigama) – članak 3., članak 104. stavci 1., 2. i 5., članak 105. stavak 1., članak 107. točka 3.

Navedena sudska praksa Suda Europske unije

Presuda od 2. listopada 2003., Garcia Avello, C-148/02, EU:C:2003:539 – t. 25.

Presuda od 14. listopada 2008., Grunkin i Paul, C-353/06, EU:C:2008:559 – t. 16.

Presuda od 18. srpnja 2013., Prinz i Seeberger, C-523/11 i C-585/11, EU:C:2013:524 – t. 23.

Presuda od 2. lipnja 2016., Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401 – t. 32.

Presuda od 24. studenoga 2016., Parris, C-443/15, EU:C:2016:897 – t. 59.

Presuda od 14. studenoga 2017., Lounes, C-165/16, EU:C:2017:862 – t. 52.

Presuda od 5. lipnja 2018., Coman i dr., C-673/16, EU:C:2018:385 – t. 32., 35. i 36.

Presuda od 14. prosinca 2021., Stolična obština, rajon „Pančarevo”, C-490/20, EU:C:2021:1008 – t. 47.

Navedena sudska praksa Europskog suda za ljudska prava (u daljnjem tekstu: ESLJP)

Presuda ESLJP-a od 11. srpnja 2002. u predmetu Goodwin protiv Ujedinjene Kraljevine, ECLI:CE:ECHR:2002:0711JUD002895795

Presuda ESLJP-a od 24. lipnja 2010. u predmetu Schalk i Kopf protiv Austrije, ECLI:CE:ECHR:2010:0624JUD003014104

Presuda ESLJP-a od 21. srpnja 2015. u predmetu Oliari protiv Italije, ECLI:CE:ECHR:2015:0721JUD001876611

Presuda ESLJP-a od 17. siječnja 2023. u predmetu Fedotova i dr. protiv Rusije, ECLI:CE:ECHR:2023:0117JUD004079210

Sažeti prikaz činjeničnog stanja i postupka

- 1 Žalitelji u ovom predmetu, JC-T koji ima dvojno državljanstvo, poljsko i njemačko, i MT koji je poljski državljanin, sklopili su brak u Berlinu (Njemačka). Nakon sklapanja braka, prvi je preuzeo i prezime bračnog druga kao drugi dio svog prezimena. U Poljskoj je također, na njegov zahtjev, odlukom voditelja Urzęda Stanu cywilnego m.st. Warszawy (Matični ured u Varšavi, Poljska) u kojem su izdani rodni listovi obaju žalitelja, promijenjeno njegovo prezime i dodan mu je drugi dio. Žalitelji trenutačno borave u Njemačkoj, no žele se preseliti i boraviti u Poljskoj, ali i zadržati osobno stanje koje proizlazi iz sklapanja braka i prezimena koja su preuzeli nakon njegova sklapanja.
- 2 Žalitelji su voditelju tog ureda podnijeli zahtjev za prijepis u poljske matične knjige njihova inozemnog vjenčanog lista. Na temelju članka 107. Zakona o matičnim knjigama, voditelj je donio odluku kojom je odbio upisati taj vjenčani list u poljske matične knjige zbog toga što se poljskim pravom ne predviđa istospolni brak i stoga bi prijepis tog vjenčanog lista bio protivan temeljnim načelima pravnog poretka Republike Poljske.
- 3 Žalitelji su protiv te odluke podnijeli žalbu Wojewodi Mazowieckom (Vojvoda Mazovije, Poljska) koji je svojom odlukom potvrdio voditeljevu odluku. Osim toga, vojvoda je utvrdio neusklađenost između njemačkog obrasca vjenčanog lista i njegova poljskog ekvivalenta, zbog čega bi prilikom prijepisa trebalo upisati imena i prezimena dvaju muškaraca, ali podatke jednog od njih u rubriku „žena”. U Poljskoj brak mogu sklopiti samo žena i muškarac, stoga u matične knjige nije dopušteno upisivati podatke dvaju muškaraca kao bračnih drugova i to neovisno o načinu označavanja pojedinačnih rubrika u obrascu vjenčanog lista.
- 4 Žalitelji su protiv te odluke o odbijanju podnijeli tužbu Wojewódzkom Sądu Administracyjnym w Warszawie (Vojvodski upravni sud u Varšavi, Poljska) i zahtijevali da se ponište donesene odluke o odbijanju prijepisa inozemnog vjenčanog lista.
- 5 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (Vojvodski upravni sud u Varšavi) svojom je presudom odbio tužbu i utvrdio da žalitelji nisu u pravu u pogledu toga da obveza zaštite braka kao zajednice žene i muškarca utvrđena člankom 18. Ustava ne znači da je zabranjeno upisati istospolni brak sklopljen u inozemstvu. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie (Vojvodski upravni sud u Varšavi) utvrdio je da cijeli sustav nacionalnog prava čini jedinstvenu cjelinu i tumačenjem odredbi Ustava u kontekstu temeljnih načela pravnog poretka ne mogu se zanemariti propisi iz pravnog akta nižeg ranga. Člankom 1. stavkom 1. Zakonika o obitelji i skrbništvu ne predviđa se brak kao zajednica osoba istog spola, s obzirom na to da se u njemu brak definira samo kao zajednica žene i muškarca. Prihvatanje stajališta žaliteljâ značilo bi da se u nacionalnom javnom poretku prihvaćaju istospolni brakovi, a to nije predviđeno Ustavom i zakonima. Učinci prijepisa inozemnog vjenčanog lista za istospolni brak stoga bi bili protivni temeljnim načelima poljskog pravnog poretka. Wojewódzki Sąd

Administracyjny w Warszawie (Vojvodski upravni sud u Varšavi) također je utvrdio da se odbijanjem prijepisa ne povređuju članak 8. i članak 14. u vezi s člankom 12. EKLJP-a te članak 21. stavak 1. UFEU-a, jer se nastali spor odnosi na pitanje osobnog stanja koje nema veze s pravom na kretanje i boravak u državi članici.

- 6 Žalitelji su protiv presude Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie (Vojvodski upravni sud u Varšavi) podnijeli žalbu u kasacijskom postupku Naczelnom Sądzie Administracyjnym (Visoki upravni sud, Poljska).

Sažeti prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

- 7 U skladu s člankom 104. stavkom 2. Zakona o matičnim knjigama, prijepis inozemne isprave o osobnom stanju uključuje vjeran i doslovan prijenos sadržaja te isprave u poljske matične knjige, kako jezično tako i formalno, a da se pritom ne zadire u pravopis imena i prezimena osoba navedenih u inozemnoj ispravi. Člankom 105. stavkom 1. Zakona o matičnim knjigama prijepis se definira kao materijalno-tehnička radnja, pri čemu se u akt o osobnom stanju upisuje bilješka o prijepisu. Izravan pravni učinak prijepisa jest stvaranje poljskog akta o osobnom stanju koji se „odvaja” od izvornog akta kojim se registrira događaj i ima dokaznu snagu jednaku aktima o osobnom stanju koji su izdani u Poljskoj kao posljedica registriranja pravnog događaja. U skladu s člankom 107. točkom 3. Zakona o matičnim knjigama, voditelj matičnog ureda odbija izvršiti prijepis ako je protivan temeljnim načelima pravnog poretka Republike Poljske. Isto tako, na temelju članka 7. Zakona o međunarodnom privatnom pravu, strani zakon ne primjenjuje se ako proizvodi učinke protivne temeljnim načelima pravnog poretka Republike Poljske.
- 8 Iako se predmet odnosi na prijepis, u kontekstu izjave žalitelja o njihovoj namjeri da se presele i borave u Poljskoj (država domaćin koja ne priznaje istospolne brakove) u osobnom stanju koje proizlazi iz njihova braka sklopljenog u Njemačkoj i s prezimenima koja su preuzeli nakon njegovog sklapanja, Naczelny Sąd Administracyjny (Visoki upravni sud) dvoji u pogledu tumačenja članka 20. stavka 2. točke (a) i članka 21. stavka 1. UFEU-a kojima se utvrđuje pravo građana Unije da se slobodno kreću i borave na državnom području države članice, uzimajući u obzir temeljna prava, osobito ona koja proizlaze iz Povelje, kao što su pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života (članak 7. Povelje), i zabrana svake diskriminacije, osobito na temelju spolne orijentacije (članak 21. stavak 1. Povelje).
- 9 Naczelny Sąd Administracyjny (Visoki upravni sud) upućuje na sudsku praksu Suda u kojoj se ističe da su pitanja osobnog stanja i pravila o braku koja su s njima povezana područja koja ulaze u nadležnost država članica i da pravo Unije ne utječe na tu nadležnost (presude Garcia Avello, t. 25.; Grunkin i Paul, C-353/06, t. 16.). Države članice slobodne su propisati ili ne brak za osobe istog spola (presuda Parris, C-443/15, t. 59.), ali države članice moraju prilikom

izvršavanja te nadležnosti poštovati pravo Unije, a stoga i pravo koje se odnosi na slobodu kretanja i boravka na državnom području država članica (presuda Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, t. 32.).

- 10 Osim toga, u skladu sa sudskom praksom Suda, državljani država članica također imaju pravo na vođenje normalnog obiteljskog života u njihovoj državi članici domaćinu, kao i državi članici njihova državljanstva prilikom povratka na državno područje te države članice na način da su ondje uz njih prisutni članovi njihove obitelji (presude Coman i dr., t. 32. i Stolična občina, rajon „Pančarevo”, t. 47.).
- 11 U kontekstu članka 2. točke 2. Direktive 2004/38, koji sadržava definiciju pojma „član obitelji” koja osobito uključuje bračnog druga, pri čemu je pojam „bračni drug” u smislu te definicije rodno neutralan i stoga može uključivati i istospolnog bračnog druga određenog građanina Unije, država članica ne može se pozivati na svoje nacionalno pravo kako bi se samo usprotivila na svojem državnom području priznati brak koji je građanin Unije sklopio s drugom osobom istog spola u drugoj državi članici u skladu s pravom te potonje države članice (presuda Coman i dr., C-673/16, t. 35. i 36.).
- 12 Činjenica da u nacionalnom zakonodavstvu ne postoje odredbe kojima se predviđa mogućnost prijepisa ili upisa takve zajednice stoga ne bi trebala isključivati obvezu priznavanja određenih učinaka sklapanja takve zajednice u državi članici domaćinu. Građanin Unije koji se koristio svojom slobodom kretanja i boravka u državi članici različitoj od države članice svojeg državljanstva, može se pozivati na sva prava koja mu pripadaju u tom svojstvu, uključujući u pogledu države članice svojeg državljanstva (presuda Prinz i Seeberger, t. 23.). Člankom 21. stavkom 1. UFEU-a priznaje se državljanima država članica pravo na vođenje obiteljskog života u državi članici domaćinu, kao i državi članici njihova državljanstva, na način da su ondje uz njih prisutni članovi njihove obitelji (presuda Lounes, t. 52.).
- 13 Naczelny Sąd Administracyjny (Visoki upravni sud) također navodi da članak 7. i članak 21. stavak 1. Povelje sadržavaju normativni sadržaj koji je u biti istovjetan odredbama članka 8. stavka 1. i članka 14. EKLJP-a. ESLJP u svojoj sudskoj praksi tumači navedene odredbe uzimajući u obzir članak 12. EKLJP-a, a Naczelny Sąd Administracyjny (Visoki upravni sud) primjećuje da se ta sudska praksa u posljednjih 20 godina razvijala u opsegu koji se odnosi na ocjenu nacionalnih odredbi u pogledu pravnog priznavanja istospolnih zajednica.
- 14 Tako je ESLJP u predmetu Goodwin utvrdio da se pojmovi iz članka 12. EKLJP-a koji se odnose na prava muškaraca i žena na sklapanje braka više ne mogu smatrati pojmovima koji određuju spol samo na temelju bioloških kriterija. U predmetu Schalk i Kopf ESLJP se izjasnio u prilog potrebi pravnog priznavanja odnosa partnera koji kao obitelj mogu biti obuhvaćeni zaštitom koja proizlazi iz članka 8. EKLJP-a, iako je istaknuo da države članice potpisnice EKLJP-a imaju određenu marginu prosudbe u pogledu trenutka uvođenja odgovarajućeg pravnog uređenja. U predmetu Oliari ESLJP je utvrdio da se može smatrati da se odredbom

članka 8. EKLJP-a državama strankama EKLJP-a nalažu pozitivne obveze da uredi pravni status istospolnih zajednica kako bi priznale i zaštitile te zajednice.

- 15 U predmetu Fedotova ESLJP je prvi put protumačio članak 8. EKLJP-a na način da su države potpisnice EKLJP-a dužne institucionalno urediti istospolne zajednice i stoga na odgovarajući način priznati i zaštititi te zajednice. ESLJP smatra da se privatni život ne može tumačiti samo kao pravo na privatnost, nego i kao pravo na stvaranje i razvijanje odnosa s drugim ljudima, a zaštita tradicionalnog obiteljskog modela ne može opravdati nedostatak bilo kakvog oblika pravnog priznavanja i zaštite prava osoba istog spola. ESLJP je ostavio državama određenu slobodu u odabiru oblika registracije zajednica s obzirom na društvene uvjete, ali potrebu za institucionalizacijom ograničio je na registriranu zajednicu ili drugu zajednicu.
- 16 Naczelny Sąd Administracyjny (Visoki upravni sud) sklon je tumačenju navedenih odredbi UFEU-a na način da im se protivi odbijanje prijepisa inozemnog vjenčanog lista u nacionalne matične knjige jer to predstavlja nepoštovanje države članice domaćina prava na obiteljski život građana Unije u osobnom stanju nakon sklapanja braka u jednoj od država članica u skladu sa zakonodavstvom te države i istodobno je znak diskriminacije na temelju spola i seksualne orijentacije, čime onemogućuje tim osobama da u potpunosti ostvare pravo na kretanje i boravak u toj državi. U pravu Unije ne razlikuje se bračni drug ili partner s kojim je građanin Unije sklopio registrirano partnerstvo kao član obitelji s obzirom na spol, stoga je taj pojam rodno neutralan.
- 17 Nacionalne pravne odredbe koje se odnose na osobno stanje, uključujući brak, u nadležnosti su država članica, ali pri izvršavanju te nadležnosti države moraju poštovati pravo Unije, uključujući pravo koje se odnosi na slobodu kretanja. Nacionalne odredbe ne smiju povrijediti „zajedničke vrijednosti” (preambula Povelje), a time ni temeljna prava svakog građanina Unije.
- 18 Suprotno tomu, međutim, navedene odredbe UFEU-a mogu se tumačiti i na način da im se ne protivi navedeno odbijanje. Odbijanje prijepisa zbog toga što država članica domaćin priznaje brak isključivo kao zajednicu žene i muškarca ne znači da građani Unije nemaju pravo slobodno se kretati i boraviti u toj državi članici pod uvjetom da pretpostavlja uzimanje u obzir nacionalnog prava te države koje ne priznaje istospolnu zajednicu. Unija poštuje „raznolikost kultura i tradicija naroda Europe” (preambula Povelje).
- 19 Nakon odgovora na prethodno pitanje, Naczelny Sąd Administracyjny (Visoki upravni sud) razmotrit će je li nepostojanje odredbi u nacionalnom zakonodavstvu kojima se predviđa mogućnost registracije istospolnih zajednica istovjetno isključenju obveze priznavanja određenih učinaka sklapanja takve zajednice.